

[B] **BARMHARTIGHEID ALS FLAUW ANTIDOTUM.
“VSV OF DADEN VAN ONBAATZUCHTIGHEID”
VAN LEON DE WINTER**

Hoewel de economische crisis het thema van het internationale terrorisme wat naar de achtergrond verdringt, pogen schrijvers en kunstenaars onverminderd grip te krijgen op de impact en de betekenis van de aanslagen die in het voorbije decennium de westerse samenleving getroffen hebben. De aanslagen in New York, Madrid of Londen hebben uiteenlopende artistieke manieren gegeneerd om met de traumata en het veranderde wereldbeeld om te gaan. Ook de Nederlandse literatuur liet zich niet onbetuigd. Het proza van Arnon Grunberg, Peter Verhelst of Thomas Blondeau – om maar enkele namen te noemen – vertoont duidelijke sporen van die tendens, waarbij het thema hoofdzakelijk in een internationale context opgevoerd wordt. In zijn nieuwste roman *VSV of Daden van onbaatzuchtigheid* focust Leon de Winter specifiek op Nederlands worstelingen met het moslimfundamentalisme. Hij geeft zijn lijvige thriller de schijn van maatschappelijke relevantie door fictieve personages en bestaande personen door elkaar te laten lopen en waagt zich hiermee op uitdagende wijze aan een erg actuele thematiek. Helaas lijdt VSV aan overambitie en de roman is zowel vormelijk als inhoudelijk te ongeremd om belangwekkend te zijn.

In VSV leren we Max Kohn kennen, een voormalige internationale onderwereldkoning die een nieuw hart gekregen heeft van de Amerikaanse Franciscaan Jimmy Davis. Als hij verneemt dat Davis een verhouding had met zijn ex-vrouw, Sonja Verstraete, wil hij erachter komen waarom juist hij diens hart gekregen heeft. Hij reist naar Amsterdam om Sonja, die hem al jaren geleden de rug heeft toegekeerd en nu samenwoont met de schrijver Leon de Winter, die ene vraag te stellen. Net op het moment dat hij in de stad arriveert, onderneemt een groepje jonge moslims een reeks van terroristische acties – waarbij ze de vrijlating eisen van Mohammed Bouyeri, de moordenaar van Theo van Gogh. Die zit ondertussen kniezend in het vagevuur, waar hij door diezelfde Jimmy Davis ingewijd wordt in de wetten van het dodenrijk. Hij wordt er aangesteld als de beschermengel van Kohn,

die een actieve rol gaat spelen in de ontknoping van de terroristische aanslagen als blijkt dat Nathan, de zoon die hij buiten zijn weten om bij Sonja verwekte, gegijzeld wordt door de moslimterroristen in de VSV – Vondeling School Vereeniging. Tijdens die fictieve gebeurtenissen worden, onder andere, de voormalige Amsterdamse burgemeester Job Cohen, minister van Binnenlandse Zaken Piet Donner en zelfs PVV-kopstuk Geert Wilders opgevoerd. VSV wil daarmee niet enkel een spannend verhaal vertellen, maar geeft tevens blijk van de ambitie zich te mengen in de debatten over multiculturalisme en de politieke omgang daarmee in Nederland.

Het minste wat men van VSV kan zeggen, is dat de roman spannende lectuur is. De Winter is erin geslaagd een onderhoudende *page turner* te schrijven en dat is op zich een verdienste. Toch is VSV – ondanks een duidelijke mulischiaanse hybris – geen meesterwerk. Daarvoor is de plot er te veel met de haren bijgesleept. De schijnbare toevalligheid waarmee bepaalde gebeurtenissen samenkomen en de manier waarop personages plots aan elkaar gelinkt blijken te zijn, is vaak te onwaarschijnlijk om literair geloofwaardig te zijn. Bovendien wemelt het verhaal van de losse eindjes. Zo kan men zich afvragen wat het trauma van de dood van een jeugdliefde in de karakterisering van Donner hier komt doen. Of waarom de verwantschap tussen Job Cohen en Max Kohn belangrijk is. Of waarom Jimmy's zus Janet door een verdwaalde kogel gedood wordt. Psychologische diepgang? Mythologische dieptestructuren? Persoonlijke commentaren van de auteur? Het is voor de lezer gissen naar de betekenis ervan en dat ondermijnt de strakheid van het verhaal.

Ten tweede is VSV vrij voorspelbaar. Niet alleen zijn de verhaallijnen weinig verrassend, het postmoderne procedé waarbij het schrijverspersonage De Winter op het einde van de verhaal beslist om over het gebeurde een roman te schrijven – en dat is dan wat de lezer net onder ogen heeft gehad – is een techniek die elke vorm van originaliteit heeft verloren. Die voorspelbaarheid hangt ook samen met zijn personages, die erg stereotiep zijn en zich elk netjes aan hun voorgeschreven rol houden. Max Kohn is een tot inkeer gekomen maffiakoning die nu zijn ongetaande charisma en onaantastbare fysieke kracht voor het goede doel inzet. Job Cohen is de

verbitterde burgemeester; Bram Moszkowicz de gewiekste advocaat; Sonja de onverzettelijke vrouw met het *Playboy*-lichaam; Kichem is Max' trouwe helper voor wie eer en trouw onverbreekelijk zijn; Leon de Winter een weergave van zichzelf als schlemiel. Die stereotypie tast niet enkel de literaire kwaliteit van de roman aan, het zet ook de maatschappelijke relevantie ervan op de helling.

Ten derde bedriift De Winter in dit verhaal een stijl die mijlener afstaat van wat hij bijvoorbeeld in *Place de la Bastille* presteerde. De dialogen zijn uitgesponnen en veel te expliciet, de toon is vaak erg uitleggerig en algemeen getuigt VSV van een totaal gebrek aan suggestie. Mogelijk zag De Winter in zijn roman een verlengde van zijn werk als columnist. Daarbij komt nog eens dat de thematiek van barmhartigheid, die de rode draad vormt in de dialogen van Max Kohn en Theo van Gogh, vaak van een hoge graad van sentimentaliteit getuigt, zodat men zich vaak afvraagt of niet Van Gogh, dan wel De Winter zelf zijn scherpzinnigheid verloren heeft.

Is VSV dan geheel een mislukking? Nee. Zijn confrontatie met de figuur van Theo van Gogh is op zijn minst intrigerend. Hoewel de karakterisering van de vermoorde regisseur erg dunnetjes aandoet, is het opvallend dat juist De Winter zich zo diepgaand met diens larmoyante lot engageert: "Een afrekening wilde hij schrijven, een correctie van de geschiedenis die Van Gogh heilig had verklaard", zo oppert zijn alter ego. Maar VSV is geen afrekening. Het is in de eerste plaats een vraag naar mededogen als alternatief voor de xenofobie en de haatdragende discours die tot de moord op Van Gogh geleid hebben en die sindsdien Nederland doordringen. Dat uitgerekend De Winter die verzoenende toon voert, is opzienbarend. Als columnist en schrijver was hij jarenlang Van Goghs "favoriete vijand" en een geliefde schietschijf voor diens kritieken. Van Gogh verweet De Winter zijn Joodse identiteit uit te venten voor commerciële doeleinden en liet geen gebeurtenis ongemoeid om de schrijver publiekelijk aan te vallen. In dat opzicht is VSV een intrigerende geste van verzoening, wat het boek dan weer een interessante persoonlijke relevantie geeft. Misschien had De Winter zich tot zijn verhouding met Van Gogh moeten beperken, zonder die te laten ondergaan in het kluwen van een absurd aandoend thriller verhaal. Hij heeft ervoor gekozen dat niet te

doen, en *VSV* is een roman geworden die door een gebrek aan inhoudelijke diepgang en vormelijke nonchalance op zijn minst een gemiste kans vormt in zijn poging om met die hedendaagse thematiek op een relevante en belangwekkende manier in discussie te treden.

JAN LENSEN

LEON DE WINTER, *VSV of Daden van onbaatzuchtigheid*,
De Bezige Bij, Amsterdam, 2012, 464 p.
